

**Відділ освіти Ічнянської міської ради
Прилуцького району Чернігівської області**

Тетяна ІВЧЕНКО

**Використання компетентнісно орієнтованих
завдань у шкільному курсі географії**

Методичні рекомендації

Ічня - 2023

Матеріали підготувала:

Тетяна Івченко – учитель географії Гужівського ліцею Ічнянської міської ради Прилуцького району Чернігівської області, учитель вищої категорії, старший учитель.

Рецензенти:

Наталія Євтушенко, доктор педагогічних наук, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін та інформаційно-комунікаційних технологій Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського.

Юрій Грідчин, методист відділу природничо-математичних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського.

Тетяна Івченко. Використання компетентнісно орієнтованих завдань у шкільному курсі географії. Методичні рекомендації. – Ічня, 2023. – 35 с.

Анотація

Методичні матеріали містять рекомендації з використання компетентнісно орієнтованих завдань (КОЗ) для розвитку ключових і предметних компетентностей. Містять конспекти уроків з використанням КОЗ та компетентнісного підходу.

Видання буде корисним для вчителів предметів природничої галузі та здобувачів освіти.

Погоджено на засіданні науково-методичної ради Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського

Протокол № _____ від _____ 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І. СТРУКТУРУВАННЯ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ	
1.1. Планування вчителем використання компетентнісного підходу та застосування КОЗ.....	7
1.2. Методи та прийоми, що сприяють формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти на уроках географії.....	8
1.3. Структура компетентнісно орієнтованого завдання.....	13
1.4. Ефективність та переваги використання компетентнісно орієнтованих завдань (КОЗ) на уроках географії.....	14
РОЗДІЛ ІІ. КОНСПЕКТИ УРОКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ (КОЗ)	
2.1. Урок у 7 класі з теми «Антарктида. Курс виживання».....	16
2.2. Урок-дослідження в 10 класі «Бананові республіки: типові ознаки та сучасний розвиток».....	21
2.3. Практична робота №1 у 6 класі. «Розв’язування задач з використанням різних видів масштабу, визначення відстаней, напрямків та абсолютних відносних висот на топографічному плані».....	25
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30
ДОДАТКИ	32

ВСТУП

Компетентнісний підхід є одним з інноваційних напрямів під час викладання географії, який визначає суть сучасного оновлення змісту освіти й має орієнтацію на здобутки учня. Він є основою Навчальної програми, затвердженої наказом Міністерства освіти й науки України від 03 серпня 2022 року № 698, розробленої на підставі Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23. 11. 2011 р. № 1392) [4] з урахуванням Державного стандарту початкової загальної освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 20. 04. 2011 р. № 462) та відповідно до положень «Концепції Нової української школи» (2016 р.).

На підставі компетентнісного підходу знання мають стати не багажем «про всяк випадок», а ключем до розв'язання проблем, забезпечення успішної самореалізації в соціумі, облаштування особистого життя. Основне завдання сучасної загальноосвітньої школи полягає у ретельному доборі навчального матеріалу за принципом життєвої доцільності й функціональності, в активізації ролі самостійного навчання. Варто також ураховувати те, що для успішної реальної діяльності сьогодні недостатньо знань і умінь, необхідні ще віра в себе, у свої сили, здатність ухвалювати рішення, жити й працювати в колективі й зосереджувати свої зусилля на конкретних завданнях, виявляти проблему, вести самостійний чи спільний пошук способів її розв'язання, брати на себе відповідальність за результати дій і вчинків[9].

У Державному стандарті базової та повної загальної середньої освіти (2011 р.) зазначено, що компетентнісний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є ієрархічно підпорядковані ключова, загальнопредметна й предметна (галузева) компетентності[4]. Іншими словами, компетентнісний підхід означає зміщення акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування та розвиток в учнів ключових і предметних компетентностей та вміння їх практично застосовувати.

Тому сьогодні особливо *актуальною* є тема, над якою працюю **«Компетентнісний підхід як інноваційний напрям навчання учнів на уроках географії»**. З досвіду роботи зробила висновок про те, що сформувати компетенції здобувачів освіти можливо через систему компетентнісно орієнтованих завдань (КОЗ).

Що таке компетентнісно орієнтоване завдання?

Компетентнісно орієнтовані завдання - це завдання, спрямовані на формування чи перевірку сформованості компетентностей.

Що вирізняє компетентнісно орієнтовані завдання з-поміж інших?

Є кілька принципових відмінностей:

- більший обсяг тексту в основі завдання;
- наявність значної кількості ілюстративного матеріалу: діаграм, графіків, світлин чи рисунків;
- більша дотичність до повсякденного життя;
- недостатність лише знання задля правильної відповіді на завдання [2].

Теоретичною основою вивчення переваг КОЗ є праці багатьох дослідників. Загальнопедагогічні проблеми формування компетентностей школярів відображені в працях педагогів: О.І. Пометун [13], І. М. Родигіної [14] та інших. Різні аспекти проблеми розвитку творчих здібностей школярів знайшли своє відображення в працях психологів: Р.О. Воробйової [1], Л.С. Виготського; методистів-географів: В.П. Корнеєва [7], О. М. Топузова [15], С.Г. Коберніка [16], О. Овчарук [12]; педагогів В.О. Сухомлинського та Ш.О. Амонашвілі.

Дослідження означеної теми в наукових розвідках вітчизняних і закордонних педагогів свідчить про те, що формування ключових та предметних компетентностей є освітянською реалією. Однак, ще не зовсім вирішеною залишається проблема застосування компетентнісного підходу в освітньому процесі, визначення організаційних основ його впровадження. Плануючи підготовку до уроку, намагаюся розв'язувати цю проблему,

утілюючи свій досвід в житті на уроках географії, у позаурочній діяльності. У цьому і вбачаю актуальність дослідження.

Мета методичних рекомендацій: обґрунтувати та показати практичні прийоми використання КОЗ для формування ключових та предметних компетентностей учнів на уроках географії.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у створенні комплексів вправ та моделей побудови уроків географії з використанням КОЗ та надання методичних рекомендацій щодо їх практичного впровадження в освітній процес. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ І. СТРУКТУРУВАННЯ УРОКУ ГЕОГРАФІЇ

1.1. Планування вчителем використання компетентнісного підходу та застосування КОЗ

Доцільність використання КОЗ планується на етапі підготування до уроку та розпочинається з формулювання його цілей та завдань, які пов'язані з очікуваними результатами навчально-пізнавальної діяльності учнів, визначеними навчальною програмою. Орієнтовну схему очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці, наскрізні змістові лінії, цілі та завдання уроку в рамках формування компетентнісного підходу як інноваційного напрямку навчання учнів на уроках географії пропоную до уроку на тему «Об'єкт вивчення економічної географії. Взаємодія господарства й природи в географічному середовищі. Економічна географія в системі географічних наук. Значення знань з економічної географії».

Зауважу, що три перші колонки таблиці відображають зміст навчальної програми з географії, а четверта - демонструє поставлені вчителем цілі та завдання до уроку на основі компетентнісного підходу, що сприяють досягненню очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці (Таблиця 1.1)

Таблиця 1.1

Орієнтовна схема очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності в рамках формування компетентнісного підходу як провідної стратегії навчання учнів на уроках географії

<i>Тема уроку</i>	<i>Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учня/учениці</i>	<i>Наскрізні змістові лінії</i>	<i>Цілі та завдання уроку</i>
Об'єкт вивчення економічної географії. Взаємодія	Знаннєвий компонент: називає об'єкт вивчення	Громадянська відповідальність Наводить власні	Формувати здатність до пошуку та засвоєння нових знань,

<p>господарства і природи в географічному середовищі. Економічна географія в системі географічних наук. Значення знань з економічної географії.</p>	<p>економічної географії; розуміє зміст поняття «географічне середовище»; наводить приклади зв'язків економічної географії з іншими науками; пояснює актуальність і необхідність вивчення економічної географії; формує обґрунтовану думку щодо ролі економічної географії у розв'язанні багатьох суспільних проблем. Діяльнісний компонент: визначає роль економічної географії в системі географічних наук. Ціннісний компонент: висловлює бачення застосування знань з економічної географії у повсякденному житті.</p>	<p>приклади бачення застосування знань з економічної географії у повсякденному житті. Підприємливість та фінансова грамотність Усвідомлює роль географічної науки у професійній орієнтації та виборі виду діяльності.</p>	<p><i>набуття нових умінь і навичок; (уміння навчатися впродовж життя);</i></p> <p><i>вміння застосовувати науковий метод, робити висновки (компетентності в природничих науках)</i></p> <p>Розвивати <i>вміння висловлювати думки, почуття, факти та погляди (комунікативна компетентність)</i></p> <p>Виховувати <i>вміння долати труднощі, працювати в групі (соціальна і громадянська компетентність); зацікавленість предметом, прагнення здобути нові знання (уміння навчатися впродовж життя).</i></p>
---	--	--	---

1.2. Методи та прийоми, що сприяють формуванню ключових компетентностей здобувачів освіти на уроках географії

Для вирішення цілей та завдань компетентісно орієнтованих уроків доцільно використовувати технології навчання, методи та прийоми, які здатні забезпечити набуття здобувачами освіти компетентностей та підтвердили свою ефективність.

Ігрові технології

Поняття «ігрові педагогічні технології» включає досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних

педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі, педагогічна гра має істотну ознаку - чітко поставлену мету навчання й відповідні їй педагогічні результати, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчально-пізнавальною спрямованістю. Ігрова форма занять створюється на уроках за допомогою ігрових прийомів і ситуацій, що виступають як засіб спонукання, стимулювання до навчальної діяльності [8].

У технології навчального процесу на основі гри виокремлюють чотири етапи:

1. Орієнтація. Учитель представляє досліджувану тему, дидактичне завдання, знайомить з основними уявленнями, які в ній використовуються, дає характеристику ігрових правил, імітації, загального ходу гри. (Правила гри - приписи, що встановлюють логічний порядок гри; через правила учитель доводить до дітей свої педагогічні вимоги, регулює хід гри).

2. Підготовка до проведення. Учитель складає сценарій на основі ігрових завдань, правил, ролей, ігрових дій і процедур, правил підрахунку балів. Іде розподіл між учасниками гри, проводиться пробний «прогін» гри в скороченому вигляді.

3. Проведення гри. Учитель організовує проведення самої гри, по ходу фіксує ігрові дії, роз'яснює складні ситуації.

4. Обговорення гри (підсумок). Учитель дає оглядову характеристику ходу гри. Обговорюються складнощі, які виникли. Педагог спонукає дітей до рефлексії - аналізу своїх власних дій, вчинків, мотивів, учить співвідносити їх з загальнолюдськими цінностями, а також з діями, вчинками, мотивами інших людей. Особлива увага приділяється порівнянню імітації з відповідними явищами реального світу. [3]

Характер і сюжет гри визначаються віковими особливостями учнів, їх інтересами й захопленнями. Для учнів 6-7 класів можна запропонувати види ігор, що з одного боку, розвивають увагу й просторове мислення, з іншого, — підвищують їхній рівень знань з географії чи допомагають кращому їх

засвоєнню. Особливий простір для ігрової діяльності відкривається на підсумкових уроках.

Проведені спостереження однозначно вказують на те, що використання ігрових форм навчання дає добрі результати за умови повного входження дитини в гру. В учнів знімається напруженість, руйнуються бар'єри звичного сприймання. Тому цілеспрямовану гру з географічним змістом можна розглядати як своєрідну "психологічну лабораторію", в якій виявляються як таланти дитини, так і інструмент прискореного навчання. Ігри на уроках географії – улюблений вид навчальної діяльності учнів. Великої популярності набувають квести через їх змагальний командний дух, прагнення до результату, пошук вирішення завдань часто в екстремальній ситуації. Урок у 7 класі з теми **«Антарктида. Курс виживання»** розроблений саме у формі квесту.

Дослідницький метод

Дослідницький метод навчання – це спосіб міркування при отриманні конкретних фактів під час самостійного спостереження і вивчення об'єктів школярами. Це не що інше, як організація пізнавальної та пошукової діяльності учнів, яка здійснюється при постановці вчителем різних завдань. При цьому всі вони вимагають від дітей самостійного творчого рішення. Сутність дослідницького методу навчання зумовлена його основними функціями. З його допомогою виробляється організація творчого пошуку та застосування знань. При цьому в процесі діяльності відбувається опановування науками, а також формується інтерес і потреба в самоосвіті та у творчій діяльності [5].

Програмою з географії 6-11 класів передбачено проведення багатьох цікавих досліджень, що спрямовані на розвиток критичного мислення, соціальної активності та містять поле для творчості як учителя, так і учнів.

Урок-дослідження **«Бананові республіки: типові ознаки та сучасний розвиток»** відповідає вимогам до КОЗ (стимул, постановка завдань, джерела інформації, бланк для виконання завдання та інструменти оцінювання) Конспект уроку розміщено в II розділі методичних рекомендацій.

STEM-методика

STEM (Science, Technology, Engineering and Mathematics, укр. наука, технології, інженерія, математика) — термін, яким називають підхід до освітнього процесу; відповідно до якого основою набуття знань є проста та доступна візуалізація наукових явищ, що «дає змогу легко охопити та здобути знання на основі практики та глибокого розуміння процесів»[17].

Проведення різноманітних досліджень із застосуванням STEM в освітньому процесі дозволяє застосовувати теоретичні знання у конкретних ситуаціях, учить дітей сприймати завдання, формулювати дослідницьку гіпотезу, застосовувати оригінальні способи пізнання, розвивати аналітичне й критичне мислення. STEM-освіта вчить дітей жити у світі, що стрімко розвивається; легко швидко адаптуватись до новітніх технологій і трендів.

За STEM-методикою структура уроку повинна включати основні предметні знання + узагальнені (наскрізні) поняття + наукові й інженерні навички, а в центрі уваги знаходиться практичне завдання чи проблема. Що для цього потрібно? Набір інструментів найпростіший – лінійка, трикутник, транспортир.

У розділі II наведено приклад використання на уроці STEM-методики, зокрема дослідження фрагмента топографічної карти с. Гужівки, що здійснено під час виконання **Практичної роботи 1**. Розв'язування задач з використанням різних видів масштабу, визначення відстаней, напрямків та абсолютних відносних висот на топографічному плані у 6 класі.

Проблемний метод

Проблемне навчання (Problem-Based Learning) – це метод навчання, який полягає у використанні реальних складних проблем як освітнього інструменту. Навчання, що ґрунтується на вирішенні завдань, стимулює застосовувати навички критичного мислення та розв'язання проблем за обмежений час і надає справжній досвід, який сприяє активному процесу вивчення, допомагає систематизувати знання та природно інтегрує навчання в реальне життя. Джерелами ситуацій для проблемного навчання можуть бути публікації з газет

та журналів, описи з книг чи записи з професійних щоденників, сюжети з телебачення чи інтернет-каналів. [16]

Коли вчитель застосовує проблемний метод, то завдання мають нести інформаційно-пізнавальну суперечність між відомим і пошуком, містити пізнавальну новизну, концентрувати увагу. Прикладом таких завдань можуть бути:

- Проблемна задача 1. Відомо, що перша подорож Христофора Колумба до Нового світу тривала 33 дні, а час другої скоротився до 20 днів. Як мореплавець зумів досягти такого результату?

- Проблемна задача 2. Уявіть, що ви капітан пасажирського судна, яке перетинає Атлантику, рухаючись від Європи до Америки. Які види небезпеки, як капітан ви повинні передбачити?

- Проблемна задача 3. Відповідність обрисів берегів Європи й Африки на сході Атлантичного океану до обрисів берегів Північної та Південної Америки на його заході спричинила припущення А. Вегенера про те, що материки є розірваними частинами єдиного давнього материка, а серединно-океанічний хребет Атлантичного океану є залишком шва, від якого "відсунулися" материки на захід і схід. Порівняйте обриси берегової лінії зазначених материків і наведіть підтвердження або спростування цієї гіпотези.

- Проблемна задача 4. Узимку білизну сушать на морозі. Вода випаровується чи замерзає? Якими є специфічні риси випаровування води з поверхні криги й снігу? Чи випаровується вода з поверхні льодовиків?

Отож, застосування компетентнісноорієнтованих завдань допомагає здобувачам освіти опанувати найбільш продуктивні методи навчально-пізнавальної діяльності, вчить їх вчитися. Для розвитку ключових і предметних компетентностей, необхідно частіше використовувати питання "чому?", щоб навчити мислити критично, оскільки розуміння причинно-наслідкових зв'язків є обов'язковою умовою розвивального навчання. Дослідницькі прийоми привчають думати й діяти самостійно.

1.3. Структура компетентнісно орієнтованого завдання

Складаючи компетентнісноорієнтоване завдання, рекомендовано дотримуватися наступної структури:

- 1) Оприлюднення учню/учениці стимулів, мотивування до виконання КОЗ.
- 2) Постановка завдань, які мають бути чіткі, конкретні, зрозумілі, відповідати віковим та індивідуальним особливостям дітей.
- 3) Надання доступу до джерел інформації (вказати сторінку підручника, карти в географічному атласі, схеми, малюнки, інтернет посилання тощо)
- 4) Підготування бланка для виконання завдання (якщо воно передбачає структуровану відповідь).
- 5) Забезпечення інструмента перевірки, де надважливу роль відіграє неупереджене оцінювання: наявність системи оцінювання результатів навчання учнів, яка забезпечує справедливе, добросчесне визнання результатів роботи здобувачів освіти.

Оцінювання освітнього поступу неможливе без самооцінювання результатів та власне процесу виконання роботи на уроці. Тому кожен педагог має подбати про розробку критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з географії, які базуються на загальних критеріях оцінювання [10,11] і, що не менш важливо, надати конкретний алгоритм оцінювання КОЗ.

Слід зазначити, що завдання ЗНО та НМТ з географії мають компетентнісно орієнтований характер, вимагають від учнів уміння застосовувати знання, прогнозувати, порівнювати. Тому успішна і цілеспрямована робота на уроках географії над КОЗ – є, безперечно, запорукою успішного проходження ЗНО та НМТ. Володіючи теоретичними й практичними знаннями з географії, у майбутньому дорослому житті здобувачі освіти можуть успішно протистояти виникненню цілого ряду екологічних і економічних проблем і зможуть пропонувати конструктивні шляхи розв'язання цих проблем.

1.4. Ефективність та переваги використання компетентнісно орієнтованих завдань (КОЗ) на уроках географії

Застосування компетентнісно орієнтованих завдань на уроці дозволяє вчителю вирішити одночасно кілька завдань:

- оцінити рівень розвитку предметних знань і умінь;
- оцінити рівень розвитку загальнонавчальних умінь і навичок (інтелектуальних, пізнавальних, культуру писемного та усного мовлення і под.);
- оцінити здатність самостійно здобувати знання і вибирати способи діяльності, необхідні для досягнення поставленої мети в завданні;
- формувати пізнавальний інтерес до предмета через розвиток дослідницької компетенції.

Пропоную на прикладі уроку систематизації та поглиблення знань з теми «Антарктида» у 7 класі «Антарктида. Курс виживання», розробленого у формі квесту, дослідити залежність між створенням КОЗ та формуванням компетентностей (Таблиця 1.2)

Таблиця 1.2

Компетентнісно орієнтовані завдання задля формування компетентностей

<i>Завдання маршрутного листа</i>	<i>Яка компетентність формується?</i>
1. Накресліть на контурній карті схему маршруту з України (м. Одеса) до Антарктиди (станція академік Вернадський)	Математична компетентність Компетентність у природничих науках і технологіях
2. Визначте відстань в кілометрах.	Математична компетентність
3. За який час ваша експедиція досягне материка Антарктида, якщо середня швидкість морського судна 25 миль за годину.	Математична компетентність Компетентність у природничих науках і технологіях
4. Яку пору року виберете для початку	Компетентність у

подорожі і чому?	природничих науках і технологіях
5. Що необхідно взяти з собою в подорож? (їжа, одяг, обладнання, засоби пересування тощо).	Уміння вчитися впродовж життя Ініціативність і підприємливість Екологічна грамотність і здорове життя
6. Опишіть один день вашого перебування в Антарктиді.	Спілкування державною мовою Компетентність у природничих науках і технологіях Обізнаність та самовираження у сфері культури
7. У вас надзвичайна ситуація: (по одній ситуації для кожної команди)	Компетентність у природничих науках і технологіях Уміння вчитися впродовж життя Соціальна та громадянська компетентності
- Вичерпались запаси прісної води;	
- З ладу вийшов електродвигун.	
8. Повідомте про своє місце перебування (визначте географічні координати станції академік Вернадський) та проблему, яка виникла на станції англійським колегам зі станції Запишіть своє повідомлення англійською мовою.	Спілкування іноземними мовами Компетентність у природничих науках і технологіях Ініціативність і підприємливість Соціальна та громадянська компетентності
9. Через який час ви можете розраховувати на допомогу, якщо швидкість снігохода складає близько 50 км за год.	Математична компетентність
10. Складіть сенкан «Антарктида».	Спілкування державною мовою Обізнаність та самовираження у сфері культури

РОЗДІЛ II. КОНСПЕКТИ УРОКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ЗАВДАНЬ (КОЗ)

2.1. Урок у 7 класі з теми «Антарктида. Курс виживання»

Мета уроку: забезпечити розуміння своєрідності фізико-географічного положення та природи материка; поглибити та систематизувати знання про відкриття материка, сучасні дослідження материка, роль України в дослідженні Антарктиди; формувати навички самостійної роботи з додатковою літературою, картами, навички картографічної грамотності та культури;

розвивати пам'ять, увагу, уяву, логічне мислення, вміння працювати з текстом і позатекстовим матеріалом підручника, атласом, складати й аналізувати таблиці, схеми, вміння працювати в групах, аналізувати відеосюжети, застосовувати на практиці отримані знання, максимально розвивати комунікативні навички учнів;

виховувати пізнавальний інтерес до вивчення найхолоднішого материка.

Тип уроку: систематизація, поглиблення знань

Форма проведення: урок-подорож з елементами квесту

Очікувані результати:

Обладнання: підручник (Г. Довгань, О. Стадник. Географія: підручник для 7 класу. – Харків: вид-во «Ранок», 2015. – 272 с.), атлас ("Географія материків і океанів. 7 клас", К.: вид-во «Картографія», 2021.) ілюстрації, схеми, таблиці, настінна карта материка, проєктор, мультимедійна дошка

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація пізнавальної діяльності учнів

Вчитель. Холод, вітер, завірюха,

Мерзнуть ноги, руки, вуха.

Ми вивчаємо материк,

Де пінгвін лиш жити звик.

Тут пів року день триває,

Решта року – глупа ніч.

Вітер тут такий гуляє, що людину підкидає.

Сніг суцільною стіною падає з неба і

З головою Антарктиду засипає...

Лише мужні диваки

Сюди рвуться залюбки

Ми в Антарктиді побуваємо.

Всі готові? – вирушаємо.

Щоб почати мандрувати.

Треба дуже добре знати,

Що покласти у рюкзак,

І вдягтися треба як?

Без відповідного інструктажу ніяка подорож неможлива, а тим більше така далека. Пригадаємо все про Антарктиду, щоб передбачити можливі труднощі.

III. Актуалізація опорних знань.

Завдання. 1. Перегляньте скрайбінг-презентацію.

2. Доповніть її: по черзі напишіть на спроектованих контурах материка Антарктида мультимедійної дошки всю найважливішу інформацію про континент.

Орієнтовні відповіді учнів:

Площа суходолу – 14 млн км²

Найвища точка над рівнем моря – масив Вінстон 5140 м.

Середня потужність льодового покриву – близько 2000 м.

Найнижча температура повітря - - 89.2 С.

Кількість держав, що мають постійні науково-дослідні станції – 18.

найвищий, найхолодніший;

середня температура найтеплішого місяця – від'ємна;

льодовий «шолом» впливає на клімат планети;

розрізняють не пори року, а полярний день та полярну ніч;

постійне населення відсутнє;

«Південний океан»?

Антарктика; айсберги;

не належить жодній з держав.

IV. Основна частина уроку.

Вчитель дає настанови з виконання завдань маршрутного листа:

Обом командам - даю маршрутний лист.

Секретний був до цього в нього зміст.

На роздуми й на його виконання

Всього десять хвилин – працюйте без вагання.

Пораду лише хочу дружню дати:

Завдання між собою порозподіляти.

Команди обирають капітанів, які організують необхідну роботу.

Запитання маршрутного листа

Завдання 6, 7, 8 оцінюються 10 балами, решта – 5 балів.

1. Накреслити на контурній карті схему маршруту з України (м. Київ) до Антарктиди (станція академік Вернадський). Підказка тут:

<https://tsn.ua/special-projects/antarctica/>

2. Визначте відстань в кілометрах.

3. За який час ваша експедиція досягне материка Антарктида, якщо середня швидкість морського судна 25 миль за годину?

4. Яку пору року виберете для початку подорожі й чому?

5. Що необхідно взяти з собою в подорож? (їжа, одяг, обладнання, засоби пересування тощо).

6. Опишіть один день вашого перебування в Антарктиді. Підказка тут:

<https://tsn.ua/special-projects/antarctica/>

7. У вас надзвичайна ситуація: (по одній ситуації для кожної команди)

- Вичерпались запаси прісної води;
- З ладу вийшов електродвигун.

8. Повідомте про своє місце перебування (визначте географічні координати станції академік Вернадський) та проблему, яка виникла на станції англійським колегам зі станції Запишіть своє повідомлення англійською мовою.

9. Через який час ви можете розраховувати на допомогу, якщо швидкість снігохода складає близько 50 км за год.

10. Складіть сенкан «Антарктида». Підказка тут: останні кадри скрайбінг-презентації.

Виконання завдань командами

Учитель може надати консультацію з виконання того чи іншого завдання. За кожну підказку – знімається один бал. Якщо діти самостійно знаходять відповідь на своє запитання в довіднику, підручнику, мережі Інтернет, бал не знімається. Зокрема може виникнути запитання: скільки кілометрів в одній морській милі, як знайти відстань між станціями тощо.

Результати роботи груп узагальнюються таблицею

<i>Завдання маршрутного листа</i>	<i>Прізвище учня відповідального за виконання завдання</i>	<i>Оцінка та додаткові бали</i>
11. Накресліть на контурній карті схему маршруту з України (м. Одеса) до Антарктиди (станція академік Вернадський)		
12. Визначте відстань в кілометрах.		
13. За який час ваша експедиція досягне материка Антарктида, якщо середня швидкість морського судна 25 миль за годину.		
14. Яку пору року виберете для початку подорожі та чому?		
15. Що необхідно взяти з собою в подорож? (їжа, одяг, обладнання, засоби пересування тощо).		

16.Опишіть один день вашого перебування в Антарктиді.		
17.У вас надзвичайна ситуація: (по одній ситуації для кожної команди)		
- Вичерпались запаси прісної води;		
- З ладу вийшов електродвигун.		
18.Повідомте про своє місце перебування (визначте географічні координати станції академік Вернадський) та проблему, яка виникла на станції англійським колегам зі станції Запишіть своє повідомлення англійською мовою.		
19. Через який час ви можете розраховувати на допомогу, якщо швидкість снігохода складає близько 50 км за год.		
20.Складіть сенкан «Антарктида».		

Тест. *В погоню за лідером.*

Міні-тест онлайн <https://naurok.com.ua/test/perevirka-znan-z-temi-antarktida-1984339.html>

(Проходить тестування команда, яка першою виконала завдання маршрутного листа)

Кожен учень другої команди отримує паперовий варіант тестів:

1. Площа Антарктиди становить:

А) 14 млн км²; Б) 24 млн км²; В) 4 млн км²;

2. Найближчий материк до Антарктиди:

А) Африка Б) Австралія В) Південна Америка

3. Антарктида була відкрита:

А) 1820 р. Б) 1920 р. В) 1720 р.

4. Першим досяг Південного полюсу:

А) Р. Скотт Б) Р. Амундсен В) Дж. Кук

5. Україні належить станція:

А) «Академік Вернадський» Б) «Восток» В) «Мирний»

6. Рік відкриття Південного полюсу Землі :

А 1820 р.

Б 1911 р.

В 1912 р.

Г 1492 р.

VII. Підсумок уроку

1. Рефлексія:

- Що нового ви сьогодні дізналися на уроці?

- Що було на уроці найцікавіше?

2. Самооцінювання. Оцінювання роботи груп та кожного учня вчителем.

VIII. Домашнє завдання

Опрацювати параграф

Підготувати завдання (окремим учням): «Таємниці арктичних оазисів»; «Озонова діра над Антарктидою. Причини виникнення, наслідки».

2.2. Урок-дослідження в 10 класі. «Бананові республіки: типові ознаки та сучасний розвиток»

Мета: сформувати знання про географію та типові ознаки «бананових республік»; дізнатися про їхній сучасний розвиток; удосконалити навички роботи з картою; визначити головну роль "бананових республік"; розвивати вміння аналізувати додатковий матеріал, формувати здібності до співпраці в групі.

Очікувані результати.

учень/ учениця:

- знає які країни входять до "бананових республік";
- визначає рівень господарського розвитку країн, аналізує секторальну структуру економіки;
- вміє аналізувати додатковий матеріал, виділяє основне, робить висновки;
- може співпрацювати з учнями в команді

Обладнання: Географія (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загал. Серед. Освіти/ Г.Д. Довгань, О.Г. Стадник. географічні атласи,

інформаційні картки, презентації, ноутбуки, смартфони для пошуку інформації в мережі Інтернет.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Мотивація, цілепокладання заняття.

Вчитель. Вивчаючи країни та регіони світу, першочерговим завданням ми вбачали ознайомлення з «важковаговиками» світу – ФРН, Велика Британія, Франція, Японія, Китай ін. Та все ж переважна більшість країн світу – це країни, що розвиваються. Частина з них мають низькі темпи економічного розвитку, слабо розвинуту інфраструктуру, нестабільний політичний режим, залежність від міжнародних корпорацій або великих держав, колоніями яких були раніше.

Пропоную дослідити на цьому уроці «бананові республіки» та дати відповідь на проблемне питання: *Чому після початку російсько-української війни, банановими республіками в Україні стали позначати будь-які квазідержави на ґрунті ДНР та ЛНР?*

III. Дослідження «Бананові республіки: типові ознаки та сучасний розвиток»

Інструктаж до роботи.

1. Об'єднання в групи.
2. Оприлюднення критеріїв оцінювання, взаємооцінювання роботи в групах.
3. Рекомендації з використання джерел, корисні посилання:

- Додаток 1 до уроку

- Презентація

<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-doslidzenna-bananovi-roespubliki-331920.html>

- **БАНАНОВА РЕСПУБЛІКА / Савчук І.Г. // Словник суспільної географії. — Електронний ресурс. — Режим доступу:**

<https://geohub.org.ua/node/5322>

- Відео «Як з'явилися Бананові республіки»

<https://www.facebook.com/watch/?v=560740728696787>

- <https://uk.wikipedia.org/wiki>

4. Виконайте завдання. У відкритих джерелах, мережі Інтернет, Вікіпедії знайдіть інформацію та узагальніть у таблиці за планом: (Додаток до уроку 2)

План	Загальна характеристика (4 б)	Характеристика країни (4 б)
1. Звідки походить назва «бананова республіка»?		
2. Які саме країни називають «банановими»?		
3. Де вони розташовані?		
4. Особливості політичного устрою, форма правління		
5. Економіка		
<ul style="list-style-type: none"> • ВВП на душу населення, • галузева структура господарства – I, II, III сектори; 		
<ul style="list-style-type: none"> • Експортні галузі; 		
<ul style="list-style-type: none"> • Імпорт 		
6. Населення		
7. Які відносини з Україною?		

Висновок. (4 б) Чому після початку російсько-української війни, банановими республіками в Україні стали позначати будь-які квазідержави на кшталт ДНР та ЛНР?

IV. Узагальнення та систематизація знань.

Бесіда за запитаннями:

1. Чому і які країни Латинської Америки називають «Банановими республіками»?
2. Яку структуру економіки мають ці країни?
3. Чим секторальна модель цих республік відрізняється від секторальної моделі країн «Великої сімки»?
4. Назвіть продукцію (продукт), що є галуззю спеціалізації досліджуваної вами країни.
5. Які особливості політичного режиму мають «Бананові республіки» і в чому їх схожість з ДНР-ЛНР?
6. Чому після початку російсько-української війни, банановими республіками в Україні стали позначати будь-які квазідержави на кшталт ДНР та ЛНР?

V. Підсумки уроку. Оцінювання

Домашнє завдання

Повторити параграфи 31-32

Джерела, використані на уроці:

1. Географія (рівень стандарту): підручник для 10 класу закладів загал. Серед. Освіти/ Г.Д. Довгань, О.Г. Стадник
2. <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-doslidzenna-bananovi-roespubliki-331920.html>
3. БАНАНОВА РЕСПУБЛІКА / Савчук І.Г. // Словник суспільної географії. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <https://geohub.org.ua/node/5322>
4. <https://www.facebook.com/watch/?v=560740728696787>
5. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

2.3. Практична робота №1 у 6 класі. «Розв'язування задач з використанням різних видів масштабу, визначення відстаней, напрямків та абсолютних відносних висот на топографічному плані».

Мета: розвивати уміння читати карту, план місцевості та формувати навички орієнтуватись для власної безпеки й безпеки інших під час подорожей і екскурсій через виконання тренувальних вправ з використанням рисунків, карт, планів місцевості,

оцінювати практичне значення вміння орієнтуватися на місцевості; робити висновки про важливість орієнтування для збереження власного життя та безпеки під час подорожей та екскурсій.

Знаннєвий компонент: учень/ учениця називає способи зображення Землі, види масштабів, відмінності між планом і топографічним планом та картою, абсолютною і відносною висотою місцевості, об'єкти місцевості за планом та його умовні знаки; вміє читати план, використовуючи умовні знаки та легенду карти; пояснює відмінності різних видів масштабу, особливості орієнтування плану місцевості.

Діяльнісний компонент: визначає масштаб плану і карти, абсолютну і відносну висоту місцевості за допомогою горизонталей та за шкалою висот; вимірює відстані на плані й карті за допомогою масштабу; розв'язує задачі з різними видами масштабу;

Ціннісний компонент: оцінює практичне значення плану та географічних карт для себе і своєї родини.

Тип уроку: практична робота

Обладнання: презентація, фрагмент плану місцевості, лінійка, циркуль, транспорир, маршрутний лист уроку; Географія: підручник для 6 класу Т.Г. Гільберг, Л.Б. Паламарчук.

Хід роботи

I. Мотивація пізнавальної діяльності.

1. Людям яких професій потрібно добре володіти картою?
2. Для чого вам вміти читати карту.

II. Актуалізація опорних знань

Вчитель. До подорожі необхідно підготуватись. На урок треба озброїтись знаннями.

Робота з презентацією: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-praktichna-robota-1>

Що означає зорієнтуватись на місцевості? Слайд 2,3

- Що таке план місцевості? Чи допомагає він зорієнтуватись?

Слайд 4.

- Які найважливіші ознаки плану? Слайд 5.
- Що таке масштаб? Слайд 7,8. Що спільного на цих планах?

Чим відрізняються запропоновані фрагменти топографічної карти?

- Умовні знаки плану. Слайд 9,10. Повторимо!

III. Практична частина. Дослідження та опис фрагмента топографічної карти (плану місцевості) с. Гужівка. (Додаток В)

Маршрутний лист

*подорожі від населеного пункту Гужівка до урочища Довбні за
фрагментом топографічної карти*

Завдання	Відповідь	Бали
Визначте напрямок за яким розташовані Довбні відносно Гужівки		1
Визначте азимут від центру села до урочища Довбні		1
Виміряйте відстань між об'єктами по прямій. Чи можемо іти по прямій?		1
Прокладіть шлях на карті, яким будете рухатись за маршрутом		1
Виміряйте відстань між об'єктами		1

по маршруту руху		
<p>Намалюйте маршрут подорожі, використовуючи умовні знаки плану</p> <p><i>Ми вийшли зі школи та рухалися сільською вулицею у _____ напрямку, минаючи будинки мешканців села, вийшли на луки, які подекуди поросли чагарниками. Далі пішли грунтовою дорогою, вброд перейшли струмок та зайшли до мішаного лісу. Дерев'яним мостом перейшли на інший берег річки _____ . Нарешті відпочили в будиночку лісника.</i></p>		3
Які ознаки на карті свідчать, що місцевість в бік Довбнів знижується. Визначте абсолютну висоту Довбнів та Гужівки за планом	<p>Висота місцевості Довбні –</p> <p>Висота місцевості Гужівки-</p>	2
Порівняйте план місцевості з Гугл картою с. Гужівки	<p>Перевага плану місцевості в тому, що дозволяє</p> <p>_____</p>	2

IV. Рефлексія. Чи сподобалась подорож? Чи потрібні людині вміння орієнтуватись за картою та на місцевості?

V. Домашнє завдання. 1) Повторити параграф 7-11
2) Що відомо про урочище Довбні вашим батькам?

ВИСНОВКИ

Орієнтація географічної освіти на компетентнісний підхід робить акцент на практичну складову шкільної дисципліни, оскільки її зміст лежить в основі формування ключових компетентностей як освітніх результатів. Досягнення педагогічних цілей дозволяє наголосити в навчальному процесі на діяльнісній частині його змісту, тобто посиленні уваги на формуванні умінь школярів. Реалізації освітніх цілей сприяє вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно орієнтованого, проєктного, ігрового навчання.

Реалізація ідеї з використання КОЗ – важливої складової компетентнісного підходу, відкриває можливості для реалізації потреб особистості в розвитку творчого потенціалу, стимулює учнів до участі у Всеукраїнських олімпіадах з географії, де учні постійно займають призові місця.

За час впровадження означеного досвіду учні підвищили рівень знань із географії, зацікавилися поглибленим вивченням предмета, успішно склали ДПА та ЗНО, НМТ з географії.

КОЗ допомагають учням опанувати найбільш продуктивні методи навчально-пізнавальної діяльності, навчають їх вчитися. Адже відомо, що знає не той, хто переказує, а той, хто використовує на практиці. Ці завдання та організована робота з їх виконання привчає учнів думати й діяти самостійно.

Використання компетентнісно орієнтованих завдань розвиває творче мислення всебічним аналізом проблем. Сучасному молодому поколінню необхідно частіше показувати перспективи їх навчання, пояснювати те, що кожна людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації життєвих планів.

Систематичне використання КОЗ сприяє заохоченню до дослідницької роботи учнів, відкриває можливості для залучення обдарованих здобувачів освіти до техніки експериментальної роботи, вирішення завдань за алгоритмами, обробкою першоджерел і довідкових матеріалів та написанням

роботи МАН. Для цього як і при використанні КОЗ обов'язково потрібно враховувати індивідуальні особливості, життєвий досвід учнів, їх інтереси, особливості розвитку.

Компетентнісне навчання є перспективним ще й тому, що при такому підході навчальна діяльність набуває дослідницького й практико-орієнтованого характеру, і сама стає предметом засвоєння.

Компетентнісний підхід до навчання через використання КОЗ є пріоритетним напрямком у розвитку сучасної географічної освіти та дієвим засобом покращення її якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова Р. Розвиток творчої особистості учня на уроках географії. Географія і основи економіки в школі. 2004. №2. с. 7 – 9.
2. Все про компетентнісно орієнтоване завдання: як його створити? URL: <https://osvitoria.media/experience/vse-pro-kompetentnisno-orientovane-zavdannya-yak-jogo-stvoryty/>
3. Гільберг Т. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу. URL: <https://nuschool.com.ua/lessons/world/1-2klas/17.html>
4. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу : [www. mon.gov.ua/](http://www.mon.gov.ua/)
5. Дослідницький метод навчання: мета, процес і сутність. URL: <https://what.com.ua/doslidnickii-metod-navchannia/>
6. Кобернік С.Г. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах : навч. посіб. за ред. С.Г. Коберніка. К. : Навч. книга, 2005. 319 с.
7. Корнеєв В.П. Технології в навчанні географії / В.П. Корнеєв. Х. : Основа, 2004. – 112 с.
8. Кукшин В. Ігрові технології на уроках. URL: <https://osvita.ua/school/method/technol/759/>
9. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року №698 ГЕОГРАФІЯ 6 – 9 класи
10. Наказ МОН України від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1222729-13/conv#n83>

11. Наказ МОН України від 13.04.2011 № 329 «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11#Text>
12. Овчарук О. Компетентності як ключові основи змісту освіти. Стратегічні реформи освіти в Україні. К.: К. І. С., 2003.
13. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. №1.
14. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Настільна книга педагога. Упоряд.: Андрєєва В.М., Григораш В.В. Харків: Вид. група «Основа», 2006. с. 201- 228.
15. Топузов О. Компетентнісний підхід до навчання географії //Географія та основи економіки в школі. 2011. №5. с. 34 – 37
16. Як і коли застосовувати проблемне навчання (Problem-Based Learning)
URL:<https://nus.org.ua/view/yak-i-koly-zastosovuvaty-problemne-navchannya-problem-based-learning/>
17. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/STEM>

ДОДАТКИ

Додаток А

Фрагмент уроку "Бананові республіки" типові ознаки та сучасний розвиток

«Бананова республіка» — напівжартівлива і часто принизлива назва типової сировинно-аграрної країни так званого «Третього світу», найчастіше латиноамериканської, яка політично недорозвинена, а саме: не має власної політичної еліти або класу; політично нестійка; економічно слаборозвинена та несаможиттєва; перебуває під управлінням самопризначеної або такої, яка захопила владу в результаті змови або заколоту, місцевою корумпованою клікою або хунтою.

Ознаки «бананові республіки» зазвичай мають бідну інфраструктуру, нерозвинену систему народної освіти, відсталу економіку, низькі внутрішні інвестиції, залежність від іноземних інвестицій, дефіцит бюджету і слабку власну валюту.

Країни, які входять до «бананових республік»: Гватемала Нікарагуа Гондурас Колумбія Панама.

Гватемала є відсталою аграрною країною. За обсягом виробництва Гватемала перевершує інші країни Центральної Америки.

Гондурас — одна з найвідсталіших країн Північної Америки. Економічне зростання в останні кілька років складає в середньому 7 % на рік, що є одним з найвищих показників в Латинській Америці.

Колумбія є аграрно-індустріальною країною. Основні галузі промисловості: текстильна, харчова, нафтова, хімічна, цементна, гірнична. Транспорт: залізничний, автомобільний, морський, повітряний. Найбільші порти: Картахена, Барранкілья, Бонавентура, Тумако, Ковеньяс і Мамональ (останні два — нафтові).

Нікарагуа — аграрна країна. Основні галузі промисловості: харчова, хімічна, металургійна, текстильна та легка промисловість, нафтова. У загальному вантажообігу країни провідна роль належить автотранспорту. Основна частина транспортних артерій зосереджена в західній частині країни.

Панама знаходиться на перехресті світових морських комунікацій, один з найбільших міжнародних торгово-фінансових центрів. Основні галузі промисловості: конструкційних матеріалів, нафтопереробна, рибна, цементна.

Бананові республіки: типові ознаки та сучасний розвиток
Робоча картка групи №__

Дослідження. Бананові республіки: типові ознаки та сучасний розвиток

У відкритих джерелах, мережі Інтернет, Вікіпедії знайдіть інформацію та узагальніть у таблиці за таким планом:

План	Загальна характеристика (4 б)	Характеристика країни (4 б)
1.Звідки походить назва «бананова республіка»?		
2. Які саме країни називають банановими?		
3.Де вони розташовані?		
4.Особливості політичного устрою, форма правління		
5. Економіка		
• ВВП на душу населення,		
• галузева структура господарства – I, II, III сектори;		
• Експортні галузі;		
• Імпорт		
6. Населення		
7. Які відносини з Україною?		

Висновок. (4 б) Чому після початку російсько-української війни, банановими республіками в Україні стали позначати будь-які квазідержави на кшталт ДНР та ЛНР?

Практична робота №1 у 6 класі. «Розв’язування задач з використанням різних видів масштабу, визначення відстаней, напрямків та абсолютних відносних висот на топографічному плані».

Фрагмент топографічної карти

